

LLIÇONS AMERICANES

Un cop s'ha confirmat que el que mai no podia passar efectivament ha passat (i en van unes quantes), és hora d'extreure algunes possibles lliçons de les eleccions presidencials americanes d'ahir.

Que sorprengui l'elecció de Trump és fins un cert punt normal, però alhora és un símptoma de la miopia generalitzada que ha envaït (i encara envaeix) el món. La reacció davant Trump ha anat cremant etapes. Primer, era impossible que fos candidat. Després, era impossible que guanyés la primària republicana. Més tard, era impossible que fos rival per a Clinton. Finalment, era impossible que assolís la presidència.

Trump ha anat fent saltar pels aires totes i cadascuna d'aquestes idees, una rere l'altra, deixant en evidència mitjans, opinadors, analistes i demás fauna que havia assegurat que era totalment impossible que pogués guanyar. Com a mostra, la portada de la revista *Time* del 13 d'octubre, que anunciava el "Total meltdown" de la campanya de Trump.

D'aquí la sensació de sorpresa general, perquè pràcticament tothom s'havia convençut (o l'havien convençut) que la victòria del multimilionari era totalment, absolutament, impossible. I certament ho era... si s'aplicaven els paràmetres que s'han utilitzat fins avui per mesurar les coses. El primer que posa de manifest la victòria de Trump és que el món ha canviat, i amb aquest canvi ha quedat obsolet l'instrumental que fèiem servir per entendre'l i analitzar-lo. El que abans no podia ser, ara és. I no és nou. Porta passant uns [quants anys](#).

Ceguesa intencionada

El pitjor dels cecs és el que no vol veure. L'adagi és aplicable al que ha anat passant els últims anys. Els indicis, les [dades](#), les sospites que alguna cosa passava, s'han anat acumulant damunt la taula. Però no s'ha volgut veure. S'ha anat tirant d'inèrcia, com si el que vivim fos un episodi que en algun moment s'acabarà i retrobarem els bons vells temps passats.

Si ens deixéssim endur per la deriva conspiranoica creuríem que tot plegat es tracta d'un immens engany, però també és un autoengany. Els creadors d'opinió, els mitjans, realment no consideren possible que les coses canviïn. Per a ells, el discurs de l'establishment és l'únic raonable, i per tant és l'únic possible perquè és el bo. De tan dir que no hi ha alternativa, s'ho

han acabat creient. I quan l'alternativa (les alternatives, de fet) ha aparegut, no l'han volgut veure.

Autisme autosuficient

El problema de l'opinió majoritària actual és la miopia a partir de la qual mira la realitat, l'autosuficiència de creure que tots els que estan en contra són folls o idiotes. Així, els votants de Trump són bojos, com els favorables al *brexit* eren insensats, els del no a Colòmbia piròmans i els votants de l'esquerra radical ànimes cànides. Tots ells estan equivocats.

D'aquí que les anàlisis es facin amb unes ulleres trucades. A la minoria furibunda d'homes blancs que eren la base del suport a Trump se la despatxava dient que eren racistes i masclistes, com si això els fes invisibles i no mereixedors de cap atenció. Ningú no es preocupava de quin era l'origen de la seva posició. Estaven fora de focus. El mateix Trump era un candidat racista, i d'això se'n deduïa que era impossible que guanyés. Un raonament impecable. I que s'ha demostrat completament fals.

Des dels extrems també es guanya

Tradicionalment, les eleccions americanes s'han guanyat des del centre, apel·lant al vot moderat. Així, qualsevol candidat que volgués guanyar per força havia de moderar el seu discurs, llimar els aspectes més cantelluts de la seva proposta. Deien que les primàries es guanyen des de la duresa, però l'elecció es guanya des del centre. I així ha estat durant anys per a senadors i presidents... fins ara.

Un dels arguments "infal·libles" que es feien servir per negar a Trump la possibilitat de guanyar era que tenia un discurs massa radical. Durant la campanya no va fer ni una concessió a la moderació, es va enfrontar a tothom, va bandejar tots els representants de l'establishment republicà i va seguir insultant Clinton com si estigués en una tertúlia televisiva de l'extrema dreta.

I ha guanyat. És veritat que no en vots, però ha destruït totes les premisses que fins ahir determinaven la manera com es guanyaven les eleccions als Estats Units. Trump ha mostrat que es pot guanyar sense transigir, sense edulcorar el discurs. I és que la societat americana que estava cridada a votar ahir era significativament diferent a la tradicional societat de predomini de la classe mitjana benestant. La crisi ho ha canviat. La classe mitjana confiada i feliç ha donat pas a un segment rabiós i atemorit, desorientat i precaritzat.

Mobilització

Aquest segment ha estat el grup de base que ha donat la presidència a Trump. Els homes blancs que l'establishment havia abandonat, deixant-los en mans de demagogs al·lucinats i de creadors de teories conspiranoiques sobre l'avenç xinès o el predomini de les minories racials (i dels jueus, una paranoia tradicional, i dels gais, una de nova).

El menú televisiu diari sobre l'esfondrament d'Amèrica, combinat amb la crisi industrial, ha creat un segment de votants decidits i fortament mobilitzats. Se'ls pot titllar del que sigui, de racistes, de troglodites, però han demostrat ser una força imparable en aquestes eleccions. I Trump els ha donat el que demanaven, ni més ni menys. Per a aquest electorat Trump era [autèntic](#), parlava dels seus problemes, recollia els seus clams que ningú no escoltava.

No és la primera vegada que passa. El 1994 Newt Gingrich ja ho havia fet. És l'Amèrica profunda que Trump ha sabut recollir, convertint-la en la seva *force de frappe*. És el mateix perfil de l'Anglaterra rural del *brexit*, menystinguda abans del referèndum, i després, dibuixats pels mitjans "seriosos" com una coalició de vells, quasi analfabets, pagesos, crèduls, nacionalistes i xenòfobs. Doncs bé, aleshores com ara, aquesta colla va aconseguir guanyar els joves, universitaris, urbanites, cosmopolites, saberuts i setciències.

Trump no ha aconseguit aglutinar una gran majoria al seu darrere. N'ha tingut prou amb el seu grup de convençuts. Com Uribe i els del no a [Colòmbia](#).

Convicció

Davant d'aquest grup convençut, els demòcrates no han sabut aixecar un moviment similar que se li oposés. La pregunta no és tant per què ha guanyat Trump sinó per què no ho ha fet Clinton. Per què no han anat a votar tots els que (i són majoria) no estaven a favor del candidat republicà? Què els ha faltat? Quelcom que als de Trump els sortia per les orelles: convicció.

La campanya demòcrata no ha donat als electors els arguments necessaris, perquè apel·lar a la racionalitat, a la prudència, no és un argument mobilitzador, no fa votar la gent. Al final, l'únic argument era que Trump era pitjor, que no estava preparat per ser president. I poca cosa més. Com si la campanya electoral fos un "talent show" on només es valoren els mèrits dels candidats.

Convençuts d'això, la campanya de Clinton ha estat un exemple d'autosuficiència. Mirar per damunt de l'espatlla. Aixecar la cella. Enfotre-se'n. Això ja ho havia fet Al Gore, aquell candidat

ORIOL BARTOMEUS

Doctor en Ciència Política, analista polític i electoral

demòcrata sobradament preparat que va perdre (malgrat guanyar en vots) davant d'un "ni-ni" de nom Geroge W. Bush.

Els demòcrates no han entès que la gent surt a votar quan se'ls convenç, i això requereix alguna cosa més que la suposada evidència que produeix la comparació del mèrits acadèmics o professionals. Cal idees, cal connexió, [empatia](#), fins i tot un cert sentit èpic. Tot això ho va tenir Obama el [2008](#) (i Sanders a les primàries), i no ho ha tingut Clinton ara. Respecte de 2012, els demòcrates s'han deixat pel camí sis milions de vots. La bondat dels programes electorals en democràcia no la demostren la nòmina de catedràtics que els fan, sinó la capacitat d'atraure i arrossegar vots. I aquí el més llest ha estat Trump, i a Hillary no li ha servit de res ser la més intel·ligent.

En els propers dies s'assenyalarà els votants que es van quedar a casa com els culpables de la victòria de Trump (com es va fer amb el *brexít* i amb el no a l'acord de pau a Colòmbia). És injust. Si no van anar a votar va ser perquè ningú no els va donar prou incentius per fer-ho. El vot ja no és un deure, és una opció que es tria només si algú et convenç de fer-ho. Que en prenguin nota.

Desconfiança

Per guanyar, Clinton necessitava sumar suports de tot el seu camp, però (a manca d'analitzar les dades a fons) sembla clar que no ha aconseguit arrossegar tot l'espai demòcrata. En part per la manca d'un element aglutinador, per la fredor de la seva campanya, però també perquè una part segurament considerable del vot demòcrata (en part el llegat de la campanya de Bernie Sanders) no es fiava de [Clinton](#).

Si els anys de la crisi han vist endurir-se el vot de la dreta, també s'ha endurit l'esquerra. La fi del somni daurat de la classe mitjana ha comportat també la fi de les utopies centristes. En un context com l'actual, Tony Blair ho hauria tingut molt difícil per guanyar com ho va fer el 1997.

Les eleccions ja no es juguen en el terreny de la creació de confiança, sinó més aviat en l'exaltació i mobilització de la desconfiança. La dels seguidors de Trump envers l'establishment, fins i tot, o sobretot, el republicà (per això no li han fet mal les desercions dels moderats). I la desconfiança de l'esquerra demòcrata vers les possibles polítiques que pogués dur a terme una nova administració Clinton.

Polítics que no són polítics

Sembla mentida que l'equip de Clinton (una altra mostra de ceguesa incomprensible) no

ORIOL BARTOMEUS

Doctor en Ciència Política, analista polític i electoral

entengués que la història ha canviat i que ara l'electorat no valora, sinó tot el contrari, els currículums dels aspirants. Haver tingut una carrera en el món polític ja no és un valor positiu, sinó més aviat és un llast. Haver estat senadora i secretària d'Estat no fa que la gent et voti, sinó més aviat el contrari. I no ho han vist.

I tanmateix, el món és ple d'exemples de polítics "no polítics", a esquerra i a dreta. Des de Colau a Beppe Grillo, els nous líders polítics fan gala de no tenir un passat en la política, de ser nouvinguts al terreny polític. Aquí Trump ha sabut captar millor que Clinton l'esperit del temps, per on bufava el vent. I no es pot dir que Clinton no ho sabés, ja que el 2008 va ser derrotada a les primàries per un candidat que també es presentava com un nouvingut, un desconegut de nom Barack Obama.

Altres cop les enquestes

Aquesta elecció estava oberta. Era evident. Els indicis hi eren, les dades ho anunciaven a crits. El problema és que no n'hi ha prou amb això. Cal creure's-ho. Cal sortir de la càpsula feliç i tranquil·litzadora on la musiqueta ens diu que el que no ha passat no pot passar i atrevir-se a mirar les dades en fred. Cal repetir-ho altre cop (i en van dotzenes): les enquestes no han fallat. Les [enquestes](#) ho deien.

Des de mitjans d'octubre el suport a Trump creixia i creixia, tant a nivell federal com en aquells estats que li han acabat donant la victòria. El vot a Clinton, en canvi, estava estancat. Les últimes enquestes mostraven un empat a Florida, a Ohio, a Pennsylvania, a Carolina del Nord. Els avantatges eren mínims, estadísticament insignificants. El guanyador final tant podia ser Clinton com Trump. Les enquestes ho van clavar, altre cop. El problema és el de sempre: que es demana a les enquestes que diguin coses que no poden dir. I després se'ls dona la culpa.

El futur ja és aquí (i no mola gaire)

Aquestes presidencials americanes segueixen la línia de "sorpreses" electorals que es van succeir a tot el globus en els últims anys. La victòria de Trump ens explica que hi ha un món nou pel que no serveixen els paràmetres antics. Un món esmicolat, dominat per la por i la ràbia que neixen del desconcert i de la sensació d'abandonament d'una part no negligible de la població. I aquesta part es mobilitza quan troba algú (un candidat, un partit) que els escolta i els proposa un horitzó.

Front a això, les forces tradicionals (no només polítiques, també econòmiques, socials) o bé miren cap a una altra banda, o bé escarneixen la iniciativa (per demagògica, bufanúvols, o el

ORIOL BARTOMEUS

Doctor en Ciència Política, analista polític i electoral

concepte de moda: populista). És el manual de sempre, aquell que diu que hi ha coses que no poden passar, pel sol fet que mai abans no han passat. Aquestes forces tradicionals no entomen el problema. Vuit anys després de Lehmann Brothers segueixen com si res, esperant que escampi.

Però no escampa. Al contrari, els núvols s'acumulen arreu i la previsió anuncia més tempestes. L'any que ve toquen presidencials a França i federals a Alemanya. Caldrà tornar-ho a dir. Tot és possible. Fins i tot l'impossible.